

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT

J. KOKOTT

fremsat den 18. december 2008¹

I — Indledning

1. Øen Cypern har siden den tyrkiske troppeinvasion i 1974 faktisk været opdelt i et græsk-cypriotisk sydligt område og et tyrkisk-cypriotisk nordligt område. Republikken Cypern er en folkeretlig anerkendt stat og repræsenterer ganske vist de jure hele Cypern, men kontrollerer de facto imidlertid alene den sydlige del af øen. I den nordlige del findes Den Tyrkiske Republik Nordcypern (herefter »Nordcypern«), der alene er anerkendt af Tyrkiet².

2. Uanset at forhandlingerne om en genforening, der støttedes af De Forenede Nationer og EU, ikke bar frugt, blev Republikken Cypern i 2004 medlem af Den Europæiske Union. Ved en særskilt protokol til tiltrædelsestraktaten blev anvendelsen af EU-retten suspenderet i de egne af øen, hvor Republikken Cypern ikke udøver suveræniteten.

3. I forbindelse med delingen blev et stort antal indbyggere fra begge befolkningsgrupper drevet på flugt eller fordrevet. Mange af de fordrevne har gjort krav på ejendomme, som de havde været nødsaget til at forlade³. Ejendomme, som græskcyprioter har forladt på Nordcypern, betragtes som statslig ejendom. Nordcyperns myndigheder har overdraget mange af disse ejendomme til private. Et af de ubesvarede spørgsmål under genforeningsforhandlingerne er, hvorledes fordrevnes ejendomskrav skal behandles.

4. Denne følsomme kontekst danner baggrund for retstvisten mellem Meletis Apostolides og det britiske ægtepar Orams. Orams erhvervede en ejendom på Nordcypern fra en privat sælger. Meletis Apostolides, hvis familie blev fordrevet fra det nordlige område, har gjort krav gældende om, at ejendomsretten til ejendommen tilkommer ham. Nikosia distriktsret, der er en ret i det græsk-cypriotiske område, tilplig-

¹ — Originalsprog: tysk.

² — Jf. vedrørende den historiske udvikling tillige generaladvokat Gulmanns forslag til afgørelse af 20.4.1994 i sag C-432/92, Anastasiou, Sml. I, s. 3087, punkt 9-13.

³ — I 2005 verserede der for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol 1400 sager, der overvejende var indbragt af græsk-cyprioter mod Tyrkiet i anledning af ejendomsretskrænkelser, jf. den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dom af 22.12.2005, Xenides-Arestis mod Tyrkiet, sag nr. 46347/99, § 38 — Xenides-Arestis II-dommen.

tede efter begæring fra Apostolides ægteparret Orams at forlade ejendommen samt pålagde dem at betale forskellige pengeydelse. Meletis Apostolides har i Det Forenede Kongerige fremsat begæring om anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelsen.

II — Retsforskrifter

A — *Protokol nr.10 om Cypern*

6. Protokol nr. 10 om Cypern, der er vedhæftet tiltrædelsesakten fra 2003⁵, har følgende ordlyd:

DE HØJE KONTRAHERENDE PARTER,

5. Court of Appeal, der behandler begæringen om fuldbyrdelse, har nu rejst spørgsmål om, hvorvidt der påhviler retterne i Det Forenede Kongerige en sådan forpligtelse i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område⁴. Det er omstridt, for det første fordi afgørelsen vedrører en ejendom, der er beliggende i et område af Cypern, som ikke er omfattet af Republikken Cyperns suverænitet, og hvor anvendelsen af fællesskabsretten følgelig i vidt omfang er suspenderet. For det andet fordi forkyndelsen af de indledende dokumenter i sagen, der fandt sted på Orams bopæl i det tyrkisk-cypriotiske område, var behæftet med uregelmæssigheder.

SOM PÅ NY BEKRÆFTER deres vilje til at finde en samlet løsning på Cypern-problemet, der er i overensstemmelse med de relevante sikkerhedsrådsresolutioner, og som gentager, at de kraftigt støtter FN's generalsekretærs bestræbelser i den retning,

SOM KONSTATERER, at en sådan samlet løsning på Cypern-problemet endnu ikke er fundet,

4 — EFT 2001 L 12, s. 1.

5 — Akt vedrørende vilkårene for Den Tjekkiske Republik, Republikken Estlands, Republikken Cyperns, Republikken Letlands, Republikken Litauens, Republikken Ungarns, Republikken Maltas, Republikken Polens, Republikken Sloveniens og Den Slovakiske Republiks tiltrædelse og tilpasningerne af de traktater, der danner grundlag for Den Europæiske Union — Protokol nr. 10 om Cypern, EUT 2003 L 236, s. 955.

SOM MENER, at det derfor er nødvendigt at suspendere anvendelsen af EU-retten i de egne af Republikken Cypern, som republikken Cyperns regering ikke har nogen effektiv kontrol over,

SOM DERFOR MENER, at intet i denne protokol må udelukke foranstaltninger, der har dette formål,

SOM MENER, at suspensionen bør sættes ud af kraft, hvis der findes en løsning på Cypern-problemet,

SOM FINDER, at sådanne foranstaltninger ikke må gribe ind i anvendelsen af EU-retten i andre dele af Republikken Cypern på de betingelser, der er fastlagt i tiltrædelses-traktaten,

SOM FINDER, at Den Europæiske Union er indstillet på at respektere betingelserne i en løsning på linje med de principper, som EU bygger på,

ER BLEVET ENIGE OM FØLGENDE BESTEMMELSER:

Artikel 1

SOM MENER, at det er nødvendigt at fastlægge betingelserne for anvendelsen af de relevante bestemmelser i EU-lovgivningen på begge sider af linjen mellem ovennævnte områder og begge de områder, som Republikken Cyperns regering har effektiv kontrol over, og Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirlands »Eastern Sovereign Base Area«,

1. Anvendelsen af EU-retten suspenderes i de egne af Republikken Cypern, som Republikken Cyperns regering ikke har nogen effektiv kontrol over.

SOM ØNSKER, at Cyperns tiltrædelse af Den Europæiske Union skal komme alle borgere på Cypern til gode og fremme samfundsfreden og forsoningen,

2. Rådet beslutter med enstemmighed på forslag af Kommissionen, at den i stk. 1 nævnte suspension skal sættes ud af kraft.

Artikel 2

der er fastlagt i tiltrædelsestraktaten i andre dele af Republikken Cypern.

1. Rådet fastlægger med enstemmighed på forslag af Kommissionen betingelserne for anvendelsen af de relevante bestemmelser i EU-lovgivningen på begge sider af linjen mellem de i artikel 1 nævnte områder og de områder, som regeringen for Republikken Cypern har effektiv kontrol over.

Artikel 4

2. Grænsen mellem »Eastern Sovereign Base Area« og de i artikel 1 nævnte områder betragtes som værende en del af baseområderne med hensyn til del IV i bilaget til protokollen om Det Forenede Kongerige Storbritanniens og Nordirlands baseområder i Cypern, så længe anvendelsen af EU-retten er suspenderet, jf. artikel 1.

Hvis der findes en løsning, vedtager Rådet med enstemmighed på forslag af Kommissionen, hvordan betingelserne for Cyperns tiltrædelse af Den Europæiske Union skal tilpasses for så vidt angår den tyrkisk-cypriotiske befolkning.

Artikel 3

B — *Forordning nr. 44/2001*

1. Intet i denne protokol udelukker foranstaltninger til fremme af den økonomiske udvikling i de i artikel 1 nævnte områder.

7. Ifølge artikel 1, stk. 1, finder forordning nr. 44/2001 anvendelse på civil- og handelsretlige sager.

2. Sådanne foranstaltninger berører ikke anvendelsen af EU-retten på de betingelser,

8. Forordningens kapitel II angiver retternes kompetence. Kapitel II, afsnit 6, indeholder

bestemmelser om enekompetence. Artikel 22 bestemmer nærmere: »Enekompetente, uden hensyn til bopæl, er:

»En retsafgørelse kan ikke anerkendes:

- 1) i sager om rettigheder over fast ejendom samt om leje eller forpagtning af fast ejendom, retterne i den medlemsstat, på hvis område ejendommen er beliggende.«
- 1) såfremt en anerkendelse åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper i den medlemsstat, som anmodningen rettes til
9. Artikel 33-37 omhandler anerkendelse af retsafgørelser. Artikel 33 fastslår først princippet, hvorefter retsafgørelser, der er truffet af en ret i en anden medlemsstat, anerkendes uden at der stilles krav om anvendelse af en særlig procedure. Artikel 34 og 35 angiver de situationer, i hvilke anerkendelse undtagesvis kan nægtes.
- 2) såfremt det indledende processkrift i sagen eller et tilsvarende dokument ikke er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen, medmindre sagsøgte har undladt at tage skridt til at anfægte retsafgørelsen, selv om han havde mulighed for at gøre det

10. Artikel 34 bestemmer bl.a. følgende:

[...]«

11. Artikel 35 vedrører kompetencereglernes betydning for anerkendelsen:

ladet en villa opføre på landområdet, som de jævnligt benytter til feriebolig.

»1. En retsafgørelse kan endvidere ikke anerkendes, såfremt kompetencereglerne i kapitel II, afdeling 3, 4 og 6, er tilsidesat, eller der foreligger tilfælde, som omfattes af artikel 72.

13. Meletis Apostolides anlagde sag mod ægteparret Orams ved Nikosia distriktsret. Ved skrivelse af 26. oktober 2004 tilsagde retten de sagsøgte. Stævningerne, der angav Orams adresse i Det Forenede Kongerige, blev samme dag overgivet til Linda Elizabeth Orams på landområdet i Lapta af en stævningsmand fra Nicosia distriktsret. Stævningsmanden identificerede sig ikke som sådan, men meddelte Linda Elizabeth Orams, at han var »budbringer« og ikke vidste, hvad papirerne indeholdt.

[...]

3. Kompetencen for retterne i domsstaten kan ikke efterprøves, jf. dog stk. 1. Den i artikel 34, nr. 1, omhandlede efterprøvelse vedrørende grundlæggende retsprincipper kan ikke foretages i forhold til kompetencereglerne.«

14. Stævningerne var affattet på græsk, der ikke er særligt udbredt i den nordlige del, men som er et af Republikken Cyperns officielle sprog. Ægteparret Orams forstår ikke græsk. Linda Elizabeth Orams forstod dog, at dokumenterne var af retlig og officiel art.

III — Faktiske omstændigheder, hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

12. Ifølge Republikken Cyperns nationale ret er Apostolides ejer af et landområde i Lapithos (Lapta) i Kyrenia-området (Girne), som er beliggende i den del af Republikken Cypern, der ikke effektivt kontrolleres af Republikken Cyperns regering. Ægteparret Orams hævder, at de har købt det pågældende landområde fra tredjemand i 2002. De har

15. I henhold til Republikken Cyperns lovgivning gælder det, at såfremt sagsøgte ikke giver møde inden ti dage efter forkyndelse af det indledende processkrift, kan sagsøgeren nedlægge påstand om, at der afsiges udeblivelsesdom. Dette var anført på græsk på dokumentets forside. At give møde er en processuel handling, som ikke kræver, at der fremsættes nærmere bemærkninger om forsvarets art og gennemførelse.

16. Linda Elizabeth Orams har oplyst, at hun fredag den 29. oktober 2004 begyndte at søge en advokat, der kunne repræsentere hende. Først den 2. november 2004 kom en konsultation i stand hos advokat Liatsos. Advokaten oversatte stævningen for hende i hovedtræk, men meddelte hende, at han ikke kunne repræsentere hende, fordi han ikke havde møderet for retterne i Republikken Cypern. Han anbefalede Linda Elizabeth Orams at henvende sig til hr. Osman, der var den advokat, der havde deltaget i det anfægtede køb af landområdet, men han var gået på pension. Linda Elizabeth Orams mødte hans datter, der havde overtaget hans praksis, den 3. november 2004. Hun oplyste Linda Elizabeth Orams om, at hun ikke havde møderet ved retterne i Republikken Cypern. Linda Elizabeth Orams blev herefter henvist til advokat Gunes Mentès.

17. Først fredag den 5. november 2004 kl. 17 fik Linda Elizabeth Orams et møde i stand med Gunes Mentès, som ifølge hende var en af de få advokater i det nordlige område, der har møderet for retterne i Republikken Cypern, og som har et vist kendskab til det græske sprog. Linda Orams indgik aftale med Gunes Mentès om, at han skulle repræsentere hende og hendes mand i sagen. Gunes Mentès meddelte Linda Elizabeth Orams, at han ville give møde for Nicosia Distriktsret den følgende mandag, den 8. november 2004.

18. Da der ikke var givet møde i sagen tirsdag den 9. november 2004, afsagde retten udeblivelsesdom om, at det pålægges sagsøgte

- 1) at nedrive villaen, poolen og det hegn, der var opført på ejendommen
- 2) at ejendommen øjeblikkeligt overdrages til Meletis Apostolides til dennes frie rådighed
- 3) at betale diverse beløb med tillæg af renter til Meletis Apostolides som særlig erstatning og godtgørelse af mistede månedlige indtægter (navnlig lejeindtægter), indtil dommen efterkommes
- 4) at undlade retsstridig indtrængen på ejendommen, såvel personligt som ved deres repræsentanter, samt
- 5) at betale diverse beløb til dækning af sagens omkostninger og øvrige udgifter (med tillæg af renter).

19. Den 15. november 2004 blev der givet møde i sagen på vegne af ægteparret Orams og iværksat anke til prøvelse af udeblivelsesdommen.

20. I henhold til Republikken Cyperns lovgivning skal domfældte, for at opnå ophævelse af en udeblivelsesdom, gøre anbringender gældende, der rejser tvivl om det krav (»arguable defence«), der er rejst over for ham. Den 19. april 2005 fastslog Nicosia Distriktsret, efter bevisførelse og mundtlig forhandling, at der ikke var fremsat anbringender, der rejste tvivl om det krav, der var gjort gældende mod dem. Den 21. december 2006 forkastede Republikken Cyperns højesteret den af ægteparret Orams iværksatte appel af afgørelsen.

21. Den 18. oktober 2005 indgav Meletis Apostolides anmodning om fuldbyrdelse i henhold til forordning nr. 44/2001 af udeblivelsesdommen af 9. november 2004 og af distriktsrettens dom af 19. april 2005. Den 21. oktober 2005 erklærede en dommer ved Queen's Bench Division of High Court of England and Wales retsafgørelserne for eksigible i England.

22. Ægteparret Orams appellerede i medfør af artikel 43 i forordning nr. 44/2001 afgørelsen til High Court, hvor (dommer Jack) gav dem medhold. Dette er genstanden for den appel, som Meletis Apostolides i henhold til artikel 44 i forordning nr. 44/2001 har indbragt for Court of Appeal, der ved kendelse af 19. juni 2007 (indgået den 14.9.2007) har forelagt Domstolen følgende spørgsmål til præjudiciel afgørelse:

»1) Indebærer den omstændighed, at anvendelsen af EU-retten suspenderes i det nordlige område i henhold til artikel 1, stk. 1, i protokol nr. 10 i tiltrædelsesakten af 2003 vedrørende Cypern, at en ret i en medlemsstat er udelukket fra at anerkende og fuldbyrde en dom, der er afsagt af en ret i Republikken Cypern med sæde i det regeringskontrollerede område, vedrørende en ejendom i det nordlige område, når der anmodes om anerkendelse og fuldbyrdelse i henhold til Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EFT 2001 L 12, s. 1, herefter »forordning nr. 44/2001«), som er en del af EU-retten?

2) Indebærer artikel 35, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, at retterne i en medlemsstat har ret eller pligt til at nægte at anerkende og fuldbyrde en dom, der er afsat af retterne i en anden medlemsstat vedrørende en ejendom i et område af sidstnævnte medlemsstat, hvorover regeringen i den pågældende medlemsstat ikke har nogen effektiv kontrol? Er en sådan dom nærmere bestemt i strid med artikel 22 i forordning nr. 44/2001?

3) Kan en dom, der er afsagt af en ret i en medlemsstat med sæde i et område af denne stat, hvorover denne stats regering har effektiv kontrol, vedrørende en ejendom i et område, hvorover rege-

ringen i denne stat ikke har nogen effektiv kontrol, nægtes anerkendt og fuldbyrdet i henhold til artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001 med den begrundelse, at dommen ikke rent praktisk kan fuldbyrdes det sted, hvor ejendommen er beliggende, selv om dommen kan fuldbyrdes i det regeringskontrollerede område af medlemsstaten?

modsatte sig fuldbyrdelse af den oprindelige udeblivelsesdom eller den dom, hvorved påstanden om ophævelse af udeblivelsesdommen blev forkastet, i medfør af artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 med den begrundelse, at det indledende processkrift i sagen ikke er blevet forkyndt for ham i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen forud for afsigelsen af den oprindelige udeblivelsesdom? Har det betydning, om der under retsforhandlingen kun blev taget hensyn til sagsøgtens indsigelser vedrørende kravet?

4) Kan en sagsøgt,

— når der er afsagt udeblivelsesdom vedrørende ham

— når han har taget skridt til at anfægte afgørelsen ved retten i domsstaten, men hvor

— påstanden om ophævelse af udeblivelsesdommen ikke blev taget til følge efter afholdelse af en fuldstændig og retfærdig retsforhandling med den begrundelse, at sagsøgte ikke havde gjort anbringender gældende, der rejser tvivl om det krav, der er rejst over for ham (hvilket er et krav ifølge national ret for at kunne ophæve en udeblivelsesdom),

5) Hvilke faktorer er relevante med henblik på anvendelsen af den test, der er fastsat i artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001, til brug for vurderingen af, om det indledende processkrift i sagen »er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen«? Nærmere bestemt:

a) Når der er sket forkyndelse i det omfang, at sagsøgtens opmærksomhed er blevet henledt på dokumenterne, er det da relevant at tage hensyn til de handlinger (eller undladelser), som sagsøgte eller dennes advokat foretog efter forkyndelsen?

b) Hvilken — om nogen — betydning har den adfærd, som sagsøgte eller

dennes advokat udviser, eller de vanskeligheder, de møder?

- c) Er det relevant, at sagsøgt advokat kunne have givet møde i retten og således undgået, at der blev afsagt udeblivelsesdom?»

23. I sagen for Domstolen er der afgivet indlæg af Meletis Apostolides, ægteparret Orams, den græske, den polske og den cypriotiske regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

IV — Retlig vurdering

A — *Det første præjudicielle spørgsmål*

24. Med det første præjudicielle spørgsmål ønsker Court of Appeal oplyst, om den omstændighed, at anvendelsen af EU-retten suspenderes i det nordlige område af Cypren i henhold til artikel 1, stk. 1, i protokol nr. 10, er til hinder for anerkendelse og fuldbyrdelse af en dom i henhold forordning nr. 44/2001 angående krav vedrørende ejendomsretten til et landområde, der er beliggende i dette område.

25. Ved besvarelsen af dette spørgsmål henvises for det første til forskellen mellem det geografiske *anvendelsesområde* for forordning nr. 44/2001 og *referenceområdet* for sager eller afgørelser, der er reguleret i forordningen.

26. Det geografiske anvendelsesområde for fællesskabsretten omfatter ifølge artikel 299 EF medlemsstaternes territorier med undtagelse af visse områder, der er nærmere anført i bestemmelsen. Bestemmelserne i afsnit IV i EF-traktatens tredje del vedrørende et område med frihed, sikkerhed og retfærdighed anvendes i forhold til Det Forenede Kongerige, Irland og Danmark, kun i det omfang det fremgår af artikel 69 EF, sammenholdt med de deri nævnte protokoller. Det Forenede Kongerige og Irland har på grundlag heraf ønsket at deltage i anvendelsen af forordning nr. 44/2001, Danmark derimod ikke⁶. Forordningen er derfor gældende i Det Forenede Kongerige og — med forbehold af protokol nr. 10 — i Republikken Cypren.

27. Forordning nr. 44/2001 regulerer dels retternes kompetence inden for det geografiske anvendelsesområde, dels anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser, der er truffet af retsinstanser i en anden medlemsstat end den, hvor afgørelsen blev truffet. Forordningen

⁶ — Jf. artikel 1, stk. 3, i forordning nr. 44/2001 samt betragtning 20 og 21 til forordningen.

indeholder derimod ikke bestemmelser om anerkendelse og fuldbyrdelse i Fællesskabet af retsafgørelser fra tredjelande eller af afgørelser truffet af medlemsstaternes retsinstanter i tredjelande.

28. Der skal sondres mellem anvendelsesområdet for forordning nr. 44/2001 og dens *geografiske referenceområde*, dvs. det område, som afgørelser, som er truffet af en ret i en medlemsstat, og som kan anerkendes og fuldbyrdes i henhold til forordningen, kan vedrøre. Referenceområdet er videre end anvendelsesområdet og omfatter tillige tredjelande. Forordningen omfatter derfor også tvister, der har tilknytning til tredjelande.

29. Dette bekræftedes af Domstolen i Owusu-dommen⁷ og i dens udtalelse vedrørende Luganooverenskomsten⁸. Herefter kan den internationale karakter, som er relevant for anvendelse af forordningen, tillige skyldes faktiske omstændigheder, der har fundet sted i et tredjeland⁹. Forordningen har nemlig til formål at fjerne hindringer for det indre markeds funktion, der kan følge af forskellene mellem de nationale lovgivninger om retternes internationale kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske retsafgørelser. Ifølge Domstolen er sådanne forskelle ligeledes til skade for det indre marked, selv om de vedrører afgørelser, der alene implicerer et tredjeland¹⁰.

30. Det skal herefter afklares, hvilken betydning protokol nr. 10 har med hensyn til henholdsvis anvendelsesområdet og referencområdet for forordning nr. 44/2001.

31. Parterne er enige om, at den omstændighed, at anvendelsen af EU-retten i overensstemmelse med protokollens artikel 1, stk. 1, er suspenderet i de egne af Republiken Cypern, som Republiken Cyperns regering ikke har nogen effektiv kontrol over, begrænser det geografiske anvendelsesområde for forordning nr. 44/2001. Følgelig kan anerkendelse og fuldbyrdelse i det nordlige område af Cypern af en afgørelse truffet af en retsinstant i en medlemsstat ikke støttes på forordningen. Det forekommer heller ikke muligt i medfør af forordningen at anerkende og fuldbyrde en afgørelse truffet af en retsinstant, der er beliggende i denne del af Cypern, i en anden medlemsstat.

32. Den sag, der verserer for Court of Appeal, vedrører imidlertid ingen af disse situationer. Retten skal derimod tage stilling til, om en dom, der er afsagt af en ret, der er beliggende inden for det område, der kontrolleres af Republiken Cypern, kan fuldbyrdes i Det Forenede Kongerige. Den begrænsning af det geografiske anvendelsesområde for forordning nr. 44/2001, som følger af protokol nr. 10, vedrører derfor ikke den foreliggende sag.

33. Kun ægteparret Orams har gjort gældende, at protokollen tillige er til hinder

7 — Dom af 1.3.2005, sag C-281/02, Owusu, Sml. I, s. 1383, præmis 29.

8 — Udtalelse 1/03 af 7.2.2006, Sml. I, s. 1145, præmis 143.

9 — Owusu-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 7, præmis 26, og udtalelse 1/03, nævnt ovenfor i fodnote 8, præmis 145.

10 — Owusu-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 7, præmis 34.

for, at forordningen finder anvendelse på domme, som er afsagt inden for dens geografiske anvendelsesområde, og som også skal anerkendes og fuldbyrdes dér, men som vedrører retsforhold, der har tilknytning til områder, der ikke kontrolleres af Republikken Cypern.

finder denne konstatering analog anvendelse. Tiltrædelsesakten (inkl. protokollen) har ganske vist forrang for den afledte ret. Forordningen skal imidlertid i sidste instans sikre, at selve EF-traktatens mål nås¹².

34. Som de øvrige parter i sagen har understreget, er en sådan fortolkning udelukket allerede som følge af ordlyden af protokollens artikel 1, stk. 1. Heri tales nemlig om suspension i dette område, ikke *med hensyn til* dette område.

35. Hertil kommer, at bestemmelser i en tiltrædelsesakt, der tillader undtagelser eller afvigelser fra traktatens regler, ifølge fast retspraksis skal fortolkes snævert under hensyn til de pågældende traktatbestemmelser og er begrænset til, hvad der er strengt nødvendigt¹¹.

36. Uanset at suspensionen af EU-retten i den foreliggende sag ikke direkte vedrører primær fællesskabsret, men forordning nr. 44/2001,

37. Artikel 65, som forordning nr. 44/2001 henviser til, hjemler udtrykkeligt mulighed for, at der vedtages foranstaltninger til forbedring og forenkling af anerkendelsen og fuldbyrdelsen af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager, samt af afgørelser i udenretslige sager, *i det omfang de er nødvendige for det indre markeds funktion*. En klar afgrænsning af medlemsstaternes retsinstansers kompetencer samt anerkendelse og fuldbyrdelse af afgørelser fremmer reelt udøvelsen af grundlæggende frihedsrettigheder. Det letter nemlig gennemførelse af krav i forbindelse med grænseoverskridende leveringer af varer, tjenesteydelser eller kapitaloverførsel samt udøvelsen af retten til fri bevægelighed for personer.

38. Protokol nr. 10 skal følgelig fortolkes således, at suspensionen af forordning nr. 44/2001 er begrænset til, hvad der er strengt nødvendigt. I denne forbindelse er navnlig protokollens idé og formål af betydning.

11 — Jf. dom af 29.3.1979, sag 231/89, Kommissionen mod Det Forenede Kongerige, Sml. s. 1447, præmis 13, af 25.2.1988, forenede sager 194/85 og 241/85, Kommissionen mod Grækenland, Sml. s. 1037, præmis 19-21, af 14.12.1989, sag C-3/87, Agegate, Sml. s. 4459, præmis 39, og af 3.12.1998, sag C-233/97, KappAhl, Sml. I, s. 8069, præmis 18.

12 — Jf. anden betragtning til forordning nr. 44/2001, hvori der henvises til etableringen af det indre marked.

39. Sagens parter er enige om, at formålet med at suspendere EU-retten var at skabe mulighed for Republikken Cyperns tiltrædelse af EU, uanset at forhandlingerne om en genforening ikke forinden havde ført til et resultat. Det er sigtet at undgå, at Republikken Cypern som medlem tilsidesætter fællesskabsretten som følge af, at den reelt ikke er i stand til at gennemføre de EU-retlige regler på hele statens område.

40. Det var ikke hensigten — hvilket navnlig Kommissionen har understreget — at udelukke anvendelsen af samtlige bestemmelser i fællesskabsretten i egne, der kontrolleres af det tyrkisk-cypriotiske samfund. Ifølge protokollens artikel 3, stk. 1, er suspensionen af EU-retten således ikke til hinder for foranstaltninger til fremme af den økonomiske udvikling i de nævnte områder¹³. Med henvisning til protokollens artikel 2 blev der endvidere ved Rådets forordning nr. 866/2004¹⁴ fastsat bestemmelser om vare- og personpassage mellem de forskellige områder.

41. Disse bestemmelser er ikke i strid med protokollens formål om at skabe mulighed for Republikken Cyperns tiltrædelse af Unionen

til trods for dens begrænsede effektive kontrol over statens område, men fremmer derimod integrationen af landets to dele.

42. Det nævnte formål med protokollen kræver heller ikke under de foreliggende omstændigheder, at anvendelsen af forordning nr. 44/2001 suspenderes. Anerkendelse og fuldbyrdelse i Det Forenede Kongerige af afgørelser, der er truffet af distriktsretten i Nicosia, indebærer således ikke uigennemførlige forpligtelser for Republikken Cypern for så vidt angår Nordcypern, som vil bringe den i konflikt med fællesskabsretten. Hertil kræves blot, at retterne i Det Forenede Kongerige træder i funktion.

43. Ægteparret Orams har imidlertid henvist til, at protokollen yderligere har til formål at finde en samlet løsning på Cypern-problemet i overensstemmelse med de relevante FN-sikkerhedsrådsresolutioner¹⁵, hvilket navnlig fremgår af dens første betragtning. Den omtvistede dom fra distriktsretten i Nicosia foregriber en omfattende regulering af ejendomsretlige spørgsmål. Dens anerkendelse og fuldbyrdelse er derfor i strid med protokollens formål og de relevante FN-resolutioner.

13 — Dette er formålet med Rådets forordning (EF) nr. 389/2006 af 27.2.2006 om oprettelse af et instrument for økonomisk støtte til fremme af den økonomiske udvikling af det tyrkisk-cypriotiske samfund og om ændring af forordning (EF) nr. 2667/2000 om Det Europæiske Genopbygningsagentur, EUT L 65, s. 5.

14 — Rådets forordning (EF) nr. 866/2004 af 29.4.2004 om en ordning i henhold til artikel 2 i protokol nr. 10 til tiltrædelsesakten, EUT L 161, s. 128, berigtiget i EUT 2004 L 206, s. 51.

15 — En samlet oversigt over Sikkerhedsrådets resolutioner vedrørende Cypern findes på hjemmesiden for FN's fredsbærende styrker på Cypern (herefter »UNFICYP«): www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1636

44. Denne indsigelse kan imidlertid ikke føre til, at forordning nr. 44/2001 principielt ikke finder anvendelse i medlemsstaterne, såfremt afgørelser, der er truffet af en medlemsstats retsinstanser, har relation til den nordlige del af Cypern.

mulige, hvorunder anerkendelse og fuldbyrdelse i andre medlemsstater af domme, der er afsagt af Republikken Cyperns retsinstanser, samt anvendelse af forordningens kompetenceregler også for så vidt angår parter, der er bosiddende i den nordlige del, er af interesse.

45. Det er ganske vist korrekt, at Sikkerhedsrådet konsekvent har opfordret til, at freden på Cypern og landets geografiske integritet sikres. I denne forbindelse har Sikkerhedsrådet ligeledes opfordret det internationale samfund til at undlade enhver handling, der kan skærpe konflikten¹⁶. Der kan imidlertid ikke af disse mere generelle opfordringer udledes en forpligtelse til ikke at anerkende domme afsagt af græsk-cypriotiske retsinstanser vedrørende ejendomsretlige krav på landområder i det tyrkisk-cypriotiske område.

47. Parterne er også uenige om, hvorvidt anerkendelse og fuldbyrdelse af den her omhandlede dom modvirker eller fremmer en endelig regulering af ejendomsretlige forhold. Meletis Apostolides har således gjort gældende, at salg af eksproprierede landområder på Nordcypern til statsborgere fra andre medlemsstater vanskeliggør, at de tilbagegives i forbindelse med en senere mindelig løsning. Såfremt personer i samme situation som han kan gennemtvinge ejendomsretlige krav på sådanne landområder i andre medlemsstater, vil det virke afskrækkende på potentielle købere.

46. Det er endvidere på ingen måde klart, at forordningens anvendelse samlet betragtet skærper konflikten. Den kan lige såvel have den modsatte virkning og fremme normaliseringen af de økonomiske forbindelser. Åbningen af linjen mellem de to cypriotiske områder for vare- og personpassage¹⁷ fører netop til, at en lang række retsforhold bliver

48. Det er ufornuddent her endeligt at fastslå, hvilken betydning en suspension af forordningen i sager, der har relation til Nordcypern, har for den politiske proces til løsning af konflikten. Anvendelse af forordningen kan nemlig ikke være betinget af sådanne komplekse politiske vurderinger. Dette ville være i strid med retssikkerhedsprincippet,

16 — Jf. bl.a. resolution nr. 353 (1974) af 20.7.1974, nr. 541 (1983) af 18.11.1983 og nr. 1251 (1999), af 29.6.1999.

17 — Jf. vedrørende udviklingen af person- og varepassage Kommissionens meddelelse af 27.8.2008 — Årsrapport om gennemførelsen af Rådets forordning (EF) nr. 866/2004 af 29.4.2004 og om den situation, der følger af dens anvendelse, KOM(2008) 529 endelig udg.

hvis overholdelse er et af forordningens formål¹⁸. Kompetencereglerne bør på klart forudsigelig måde give mulighed for at fastslå et værneting¹⁹. Sagsøgeren i en sag, der er indbragt for en ret i en medlemsstat, skal endvidere med tilstrækkelig sikkerhed kunne forudse, om en endelig dom på grundlag af forordningen kan fuldbyrdes i en anden medlemsstat, såfremt ingen af de i forordningen nævnte afvisningsgrunde er til stede.

49. Meletis Apostolides går endda videre. Han finder, at det er obligatorisk at anvende forordning nr. 44/2001 for at efterkomme de krav, der blev opstillet af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i Loizidou-dommen²⁰.

50. I denne og andre afgørelser fastslog Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, at de ekspropriationer, der fandt sted efter Nordcyperns besættelse, er ugyldige og ikke rejser tvivl om fordrevnes ejendomsretlige

dispositioner²¹. Nægtelse af adgang til og brugen af ejendommen udgør derfor en krænkelse af artikel 1, stk. 1, i tillægsprotokollen til den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder (herefter »EMRK«) og af retten til boligens ukrænkelighed (artikel 8, stk. 1, i EMRK) der, hvor de pågældende har en bolig på området²². Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har imidlertid for nylig anerkendt, at den kommission vedrørende fast ejendom, som er blevet nedsat af Nordcypern, principielt opfylder Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols krav. Til trods herfor tilkendte Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i den pågældende sag selv klageren erstatning for menneskerettighedskrænkelsen²³.

51. Hertil bemærkes for det første, at ingen af de nævnte afgørelser vedrørte Meletis Apostolides' egen sag. Der findes således ingen afgørelser fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende de konkrete ejendomsretlige krav, han har gjort gældende, der umiddelbart skal respekteres.

18 — Jf. vedrørende Bruxelleskonventionen: dom af 28.9.1999, sag C-440/97, GIE Groupe Concorde m.fl., Sml. I, s. 6307, præmis 23, og af 19.2.2002, sag C-256/00, Besix, Sml. I, s. 1699, præmis 24, samt Owusu-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 7, præmis 38. Jf. vedrørende forordning nr. 44/2001: dom af 22.5.2008, sag C-462/06, Glaxosmithkline og Laboratoires Glaxosmithkline, Sml. I, s. 3965, præmis 33.

19 — Jf. i denne retning 11. betragtning til forordning nr. 44/2001 og dommen i sagen Glaxosmithkline og Laboratoires Glaxosmithkline, nævnt ovenfor i fodnote 18, præmis 33, samt med hensyn til Bruxelleskonventionen, Owusu-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 7, præmis 39 og 40.

20 — Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dom af 18.12.1996, Loizidou mod Tyrkiet, Reports of Judgments and Decisions 2001-VI.

21 — Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Loizidou-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 20, § 46. Jf. endvidere Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dom af 10.5.2001, Cypern mod Tyrkiet, sag nr. 25781/94, Reports of Judgments and Decisions 2001-IV.

22 — Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, Loizidou-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 20, § 64, og Xenides-Arestis II-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3; tilsidesættelse af artikel 1, stk. 1, i tillægsprotokollen og tilsidesættelse af artikel 8, stk. 1, i EMRK (boligens ukrænkelighed) med yderligere henvisninger.

23 — Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dom af 7.12.2006, Xenides-Arestis mod Tyrkiet, sag nr. 46347/99, § 37 og 42, herefter »Xenides-Arestis III-dommen«. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol havde pålagt sagsøgeren at indføre en generel erstatningsordning, der opfyldte kravene i konventionen, jf. Xenides-Arestis II-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 3, § 40. Jf. tillige kendelse af 14.3.2005, Xenides-Arestis mod Tyrkiet, om antagelse til realitetsbehandling.

52. Det bør i hvert fald overvejes, om retten til en retfærdig rettergang og en effektiv retsbeskyttelse i henhold til artikel 6, stk. 1, i EMRK sågar kræver, at den af distriktsretten i Nicosia truffe afgørelse, der direkte vedrører Meletis Apostolides' krav, fuldbyrdes²⁴. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har — så vidt ses — imidlertid hidtil alene anerkendt en tilsvarende ret med hensyn til fuldbyrdelse i selve domsstaten²⁵. Det er her uforholdent at tage stilling til, hvorvidt artikel 6, stk. 1, i EMRK tillige indebærer en forpligtelse til anerkendelse og fuldbyrdelse af udenlandske afgørelser, idet forordning nr. 44/2001 af de anførte grunde uden videre er anvendelig og afføder en tilsvarende ret. EMRK's artikel 6, stk. 1, ville i øvrigt ikke føre til noget andet resultat end en materielt korrekt anvendelse af forordningen i overensstemmelse med menneskerettighederne.

53. Henset hertil bør det første præjudicielle spørgsmål besvares således:

»Den i henhold til artikel 1, stk. 1, i protokol nr. 10 til tiltrædelsesakten af 2003 fastsatte suspension af EU-retten i de områder af Republikken Cypern, som Cyperns regering

ikke har nogen effektiv kontrol over, udelukker ikke, at en ret i en anden medlemsstat i medfør af forordning nr. 44/2001 anerkender og fuldbyrder en afgørelse truffet af en ret i Republikken Cypern i relation til et område, der ikke kontrolleres af dennes regering.«

B — Det andet til femte præjudicielle spørgsmål

54. Med det andet til femte spørgsmål har Court of Appeal anmodet om en fortolkning af artikel 35, stk. 1, og artikel 34, nr. 1 og 2, i forordning nr. 44/2001 for så vidt angår eventuelle hindringer for anerkendelse og fuldbyrdelse ifølge disse bestemmelser. Inden jeg kan besvare disse spørgsmål, er det nødvendigt at afklare, om de er omfattet af forordningens anvendelsesområde. Kommissionen har nemlig ytret tvivl om, hvorvidt der er tale om et civil- og handelsretligt område i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i forordningens artikel 1, stk. 1.

1. Indledende bemærkninger vedrørende forordningens anvendelsesområde

55. Kommissionen har ganske vist medgivet, at retstvisten mellem Meletis Apostolides og ægtefællerne Orams er en sag mellem private.

24 — Jf. i denne forbindelse F. Matscher, Grundfragen der Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen in Zivilsachen, i: *Zeitschrift für Zivilprozess (ZZP)* 1990, s. 294, 318; samme Die indirekte Wirkung des Art. 6 EMRK bei der Anerkennung und Vollstreckung ausländischer Entscheidungen, i: *Festschrift für Helmut Kollhoser*, 2004, s. 427, på s. 444 f.; R. Geimer, Menschenrechte im internationalen Zivilverfahrensrecht, i: *Aktuelle Probleme des Menschenrechtsschutzes, Berichte der deutschen Gesellschaft für Völkerrecht*, Bind 33. Heidelberg, 1994, s. 219 f.

25 — Jf. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, dom af 19.3.1997, Hornsby mod Grækenland, sag nr. 18357/91, Reports of Judgments and Decisions 1997-II, § 40, og af 7.5.2002, Burdov mod Rusland, sag nr. 59498/00, ECHR 2002-III, § 34.

Kommissionen finder imidlertid, at den bør ses i en større sammenhæng, og at det bør indgå i betragtningerne, at uoverensstemmelserne om fordrevne græsk-cyprioters land-områder går tilbage til den militære besættelse af Nordcypern.

56. Det er i overensstemmelse med international praksis at overlade løsningen af strid om individuelle ejendomsrettigheder efter væbnede konflikter til særlige organer, således som det forudses i Annan-planen for Cyperns genforening. Efter at planen strandede, har Nordcypern udstedt regler i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols²⁶ krav til løsning af erstatningskravene og har oprettet en kommission vedrørende fast ejendom. Den i disse regler indeholdte ret til tilbagegivelse af ejendom og erstatning for fratagelse af brugen heraf har offentligretlig karakter.

57. Ved anvendelsen af forordning nr. 44/2001 bør der tages hensyn til, at der i overensstemmelse med EMRK er mulighed for alternative retsmidler. Ifølge forordningens artikel 71, stk. 1, berører den ikke konventioner, som på særlige områder fastsætter regler for retternes kompetence samt for anerkendelse eller fuldbyrdelse af retsafgørelser. Den erstatningsordning, der er blevet indført under Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols overvågning, kan ses som en sådan konvention.

26 — Jf. henvisningerne i fodnote 23.

58. I denne forbindelse henvises for det første til fast retspraksis, hvorefter begrebet »borgerlige sager, herunder handelssager«, er et selvstændigt fællesskabsretligt begreb, som skal fortolkes under hensyn dels til forordning nr. 44/2001 og Bruxelleskonventionens mål og opbygning, dels til de almindelige principper, der kan udledes af de nationale retsordener under ét²⁷.

59. Kun sager, hvorunder en offentlig myndighed, der handler under udøvelse af offentligretlige beføjelser, gør krav gældende mod en privatperson, falder uden for forordningens anvendelsesområde²⁸. Dommen i sagen Lechouritou m.fl.²⁹, som Kommissionen har henvist til, angik således en sag, som en privatperson havde anlagt mod Forbundsrepublikken Tyskland vedrørende tab som følge af krigsforbrydelser begået af den tyske værnemagt.

60. Under den foreliggende sag har Meletis Apostolides imidlertid ikke fremsat krav om restitution eller erstatning fra en statsinstitution, men et civilretligt krav mod ægtefællerne Orams på tilbagegivelse af et landområde samt yderligere krav som følge af, at han var forment brugen af området.

27 — Dom af 14.10.1976, sag 29/76, LTU, Sml. s. 1541, af 16.12.1980, sag 814/79, Rüffer, Sml. s. 3807, præmis 7, af 14.11.2002, sag C-271/00, Baten, Sml. I, s. 10489, præmis 28, af 15.5.2003, sag C-266/01, Préservatrice foncière TIARD, Sml. I, s. 4867, præmis 20, af 18.5.2006, sag C-343/04, ČEZ, Sml. I, s. 4557, præmis 22, og af 15.2.2007, sag C-292/07, Lechouritou m.fl., Sml. I, s. 1519, præmis 29.

28 — Jf. vedrørende Bruxelleskonventionen dom af 1.10.2002, sag C-167/00, Henkel, Sml. I, s. 8111, præmis 26.

29 — Nævnt ovenfor i fodnote 27.

61. Karakteren af disse krav ændres ikke, fordi Meletis Apostolides eventuelt har mulighed for at gøre alternative eller yderligere krav af offentligretlig karakter gældende mod institutioner i Nordcypern. Det er følgelig ufornuddent her at tage stilling til, hvorvidt disse alternative eller yderligere krav allerede bestod, da Meletis Apostolides opnåede den af distriktsretten i Nicosia afsagte dom, som nu søges fuldbyrdet³⁰.

62. Domstolen har ganske vist fastslået, at den omstændighed, at sagen støttes på et krav, som har sit udspring i en handling foretaget under udøvelsen af offentlig myndighed, er tilstrækkelig til, at søgsmålet ikke kan anses for omfattet af domskonventionens anvendelsesområde, uanset hvilke retsmidler national ret giver mulighed for i så henseende³¹. Det kunne i denne forbindelse tages i betragtning, at det ejendomsretlige indgreb oprindeligt skyldtes foranstaltninger, som blev truffet af henholdsvis det tyrkiske militær og Nordcyperns myndigheder. Den nævnte domstolsafgørelse angår imidlertid alene sager vedrørende krav mellem en offentlig myndighed og en privatperson³².

63. Såfremt der er tale om flere forhold — dels mellem en offentlig myndighed og en privatperson, dels alene mellem privatpersoner — skal retsforholdet mellem parterne i

tvisten tages i betragtning, og det skal undersøges, på hvilket grundlag og efter hvilke nærmere regler søgsmålet er iværksat³³. I tvisten i hovedsagen har en privat sagsøger gjort privatretlige krav gældende over for andre privatpersoner for en civil retsinstans, således at der under hensyn til samtlige relevante omstændigheder utvivlsomt er tale om en civilretlig tvist.

64. Det kan tænkes, at sådanne civilretlige krav kan være udelukket ifølge en statslig eller en international ordning, således at de berørte alene er henvist til at gøre krav på restitution eller erstatning gældende mod staten. Dette kan føre til, at der ikke længere er mulighed for civile søgsmål.

65. Tilsyneladende har Republikken Cypern imidlertid ikke gjort brug af denne mulighed. Hidtil er der heller ikke blevet truffet en tilsvarende folkeretlig overenskomst. Nicosia distriktsret og appelinstanserne har i hvert fald ikke taget en sådan udelukkelse af civilretlige krav i betragtning i deres domme. Selv om dette måtte skyldes en retlig fejl, kan Court of Appeal under fuldbyrdelsessagen principielt hverken efterprøve Nicosia distriktsrets kompetence (artikel 34, stk. 3, i forordning nr. 44/2001) eller den materielle lovlighed af den dom, der søges anerkendt (forordningens artikel 36 og artikel 45, stk. 2).

30 — De relevante bestemmelser, der ifølge Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol principielt er i overensstemmelse med EMRK's krav, trådte først i kraft den 22.12.2005 og den 30.3.2006, jf. Xenides-Arestis III-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 23, § 11.

31 — Rüffer-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 27, præmis 15, og dommen i sagen Lechouritou m.fl., nævnt ovenfor i fodnote 27, præmis 41.

32 — Jf. Rüffer-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 27, præmis 8.

33 — Jf. Baten-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 27, præmis 31, og Préservatrice foncière TIARD-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 27, præmis 23, samt dom af 5.2.2004, sag C-265/02, Frahuil, Sml. I, s. 1543, præmis 20.

66. Det synes imidlertid at være Kommissionens opfattelse, at civilretlige krav så at sige er blevet fortrængt af international ret, idet Nordcypern har vedtaget en erstatningsordning, der principielt er blevet godkendt af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

67. Jeg er ikke enig i denne opfattelse.

68. Xenides-Arestis III-dommen³⁴ — hvori Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol positivt gav udtryk for, at erstatningsordningen var forenelig med EMRK — indikerer ikke, at ordningen gyldigt udelukker, at civilretlige krav forfølges i overensstemmelse med lovgivningen i Republikken Cypern. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol afviste derimod udtrykkeligt, at sagsøgeren var forpligtet til at rette henvendelse til kommissionen for fast ejendom vedrørende erstatningsspørgsmålet, og tilkendte hende i stedet selv erstatning³⁵.

69. Det er ligeledes tvivlsomt, om man kan forsvare en anden opfattelse. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har selv afvist, at Nordcyperns ekspropriationer principielt har

nogen form for retsvirkning som følge af manglende international anerkendelse³⁶. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol anerkender alene, at visse bestemmelser truffet af statslige konstruktioner, der ikke er internationalt anerkendte, kan betragtes som gyldige, for at undgå skadevirkninger for den berørte befolkning³⁷. Det er langt mere vidtgående at antage, at erstatningsordningen derimod gyldigt udelukker forfølgning af civilretlige krav på bekostning af de berørte og uden Republikken Cyperns accept³⁸.

70. Kommissionens argument om, at forordning nr. 44/2001 ifølge forordningens artikel 71, stk. 1, viger for den erstatningsordning, som Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol accepterede, kan heller ikke godtages.

71. Bestemmelsen foreskriver, at forordningen ikke »berører [...] konventioner, hvori medlemsstaterne er parter, og som på særlige områder fastsætter regler for retternes kompetence samt for anerkendelse eller fuldbyrdelse af retsafgørelser«.

36 — Jf. henvisningerne i fodnote 21.

37 — Jf. Loizidou-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 20, § 45, og Xenides-Arestis I-kendelsen, nævnt ovenfor i fodnote 23.

38 — Det betyder naturligvis ikke nødvendigvis, at en skadelidt kan kræve landområdet tilbagegivet ved civilt søgsmål og samtidig kræve betaling af erstatning for ekspropriation. For så vidt der er mulighed for parallelle sager, kan der for at undgå uberettigede berigelser under den ene sag tages hensyn til ydelser, der er opnået under den anden sag.

34 — Nævnt ovenfor i fodnote 23.

35 — Xenides-Arestis III-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 23, § 37.

72. Det er klart, at hverken den nordcypriotiske erstatningsordning, de relevante domme fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol eller selve EMRK er omfattet af denne definition. EMRK er ganske vist en konvention, men den indeholder ikke særlige bestemmelser om retternes kompetence eller anerkendelse eller fuldbyrdelse af retsafgørelser på særlige områder, der er omfattet af forordningens anvendelsesområde. De ensidige regler, der er vedtaget af Nordcypern, er ikke en konvention. De relevante domme fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol tager desuden ikke stilling til spørgsmålet om anerkendelse og fuldbyrdelse af civilretlige afgørelser.

regeringen i den pågældende medlemsstat ikke har nogen effektiv kontrol.

75. Inden jeg besvarer dette spørgsmål, bemærkes, at forordningen ifølge betragtning 2, 6, 16 og 17 har til formål at sikre fri bevægelighed for retsafgørelser truffet i medlemsstater på det civil- og handelsretlige område ved at tilvejebringe en forenkling af formaliteterne med henblik på en hurtig og enkel anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser³⁹.

73. Det må herefter konstateres, at den afgørelse, som under tvisten i hovedsagen begæres anerkendt, vedrører en civil sag som omhandlet i artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 og følgelig er omfattet af forordningens anvendelsesområde.

76. I overensstemmelse med dette formål bestemmer artikel 33, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, at retsafgørelser, der er truffet i en medlemsstat, anerkendes i de øvrige medlemsstater, uden at der stilles krav om anvendelse af en særlig procedure. Anerkendelse kan alene nægtes under de i artikel 34 og 35 omhandlede omstændigheder.

2. Det andet præjudicielle spørgsmål

74. Det andet spørgsmål skal klarlægge, om artikel 35, stk. 1, sammenholdt med artikel 22, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, indebærer, at retterne i en medlemsstat har ret eller pligt til at nægte at anerkende og fuldbyrde en dom, der er afsagt af retterne i en anden medlemsstat vedrørende et landområde, der er beliggende i sidstnævnte medlemsstat, hvorover

77. I henhold til artikel 38, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 kan de i en medlemsstat trufne retsafgørelser, som er eksigible i den pågældende stat, fuldbyrdes i en anden medlemsstat, når de efter anmodning fra en berettiget part er blevet erklæret for eksigible i sidst-

39 — Dom af 14.12.2006, sag C-283/05, ASML, Sml. I, s. 2041, præmis 23.

nævnte stat. I henhold til forordningens artikel 45, stk. 1, kan den behandlende ret kun afslå at erklære en retsafgørelse for eksigibel af de i artikel 34 og 35 nævnte grunde.

78. I denne forbindelse fastslår forordningens artikel 35, stk. 3, princippet om, at kompetencen for retterne i domsstaten ikke kan efterprøves. I henhold til artikel 35, stk. 1, gælder der en undtagelse for så vidt angår tilsidesættelse af visse enekompetencer, herunder værnetinget i sager om fast ejendom for retterne på det sted, hvor ejendommen er beliggende, der fremgår af forordningens artikel 22, nr. 1.

79. Ifølge artikel 22, nr. 1, er retterne i den medlemsstat, på hvis område ejendommen er beliggende, enekompetente, uden hensyn til bopæl, i sager om rettigheder over fast ejendom samt om leje eller forpagtning af fast ejendom. Denne bestemmelse vil være tilsidesat som nævnt i artikel 35, stk. 1, såfremt afgørelsen vedrører rettigheder over et landområde, der ikke er beliggende i domsstaten, Republikken Cypern, men i en anden medlemsstat.

80. Som Meletis Apostolides, den græske og den cypriotiske regering samt Kommissionen

korrekt har anført, er Republikken Cypern ud fra en folkeretlig betragtning den eneste anerkendte stat på øen Cypern⁴⁰. Statens område omfatter tillige den nordlige del af øen, hvor det omtvistede landområde er beliggende⁴¹. Nordcypern, der faktisk kontrollerer dette område, er ikke anerkendt af andre stater, bortset fra Tyrkiet⁴². Det fremgår af protokol nr. 10, at de kontraherende stater i tiltrædelsesakten betragter det nordlige Cypern som en del af Republikken Cyperns område og følgelig som en del af tiltrædelsesområdet. I modsat fald ville det have været overflødigt at suspendere anvendelsen af EU-retten i denne del af øen.

81. Afgørelsen, hvis eksigibilitet den forelæggende ret skal tage stilling til, vedrører i hvert fald også⁴³ tingslige rettigheder, nemlig ejendomsret til et landområde, der er beliggende i Republikken Cypern. På grundlag af en fortolkning af ordlyden af artikel 22, nr. 1, i

40 — Jf. dom af 5.7.1994, sag C-432/92, Anastasiou m.fl., Sml. I, s. 3087, præmis 40.

41 — Jf. bl.a. C. Tomuschat, *The Accession of Cyprus to the European Union*, i: P. Häberle, M. Morlock og V. Skouris (udg.), *Festschrift für D. Tsatsos*, Baden-Baden, 2003, s. 672, på s. 676.

42 — Jf. generaladvokat Gulmanns forslag til afgørelse i sagen Anastasiou m.fl., nævnt ovenfor i fodnote 2, punkt. 12. FN's Sikkerhedsråd fordømte udtrykkeligt udråbelsen af republikken og opfordrede til, at Nordcypern ikke anerkendtes (jf. resolution nr. 541 [1983] af 18.11.1983 og nr. 550 [1984] af 11.5.1984, der er tilgængelig på: www.unficy.org/nqcontent.cfm?a_id=1636). Ved erklæring af 16.11.1983 (*EF-Bulletin* nr. 11/1983, punkt 2.4.1) og af 27.3.1984 (*EF-Bulletin* nr. 3/1984, punkt 2.4.3) fordømte medlemsstaternes udenrigsministre inden for Det Europæiske Politiske Samarbejdes rammer uafhængighedserklæringen. Jf. om anerkendelses-spørgsmålet ligeledes S. Talmon, *Kollektive Nichtanerkennung illegaler Staaten*, s. 41 ff.

43 — Såfremt der tilkendes en godtgørelse for brugen, kan artikel 22, nr. 1, være uanvendelig, jf. dom af 9.6.1994, sag C-292/93, Lieber, Sml. I, s. 2535, præmis 15.

forordning nr. 44/2001 hersker der således ikke tvivl om, at retterne i denne medlemsstat er enekompetente.

82. Ægtefællerne Orams finder imidlertid, at bestemmelsens idé og formål er til hinder for dette resultat.

83. Ifølge fast retspraksis er den afgørende begrundelse for, at retterne i den kontraherende stat, hvor ejendommen er beliggende, er enekompetente, at retten på det sted, hvor den faste ejendom er beliggende, bedst er i stand til at træffe afgørelse i sager om rettigheder over fast ejendom⁴⁴. Sådanne sager skal sædvanligvis pådømmes efter lovgivningen i den stat, hvor ejendommen er beliggende. De kræver endvidere ofte efterprøvelse af faktiske omstændigheder på stedet. Henset til nærheden tilsiger hensynet til en ordnet retspleje følgelig, at der indrømmes en ret på det sted, hvor den faste ejendom er beliggende, en eksklusiv kompetence⁴⁵.

84. Ægtefællerne Orams udleder heraf, at artikel 22, nr. 1, i forordningen skal fortolkes

indskrænkende og ikke kan begrunde en kompetence for retterne i Republikken Cypern for sager vedrørende rettigheder til fast ejendom, der er beliggende i det nordlige område. På grund af manglende effektiv kontrol over dette område har retterne i Republikken Cypern nemlig ikke fordelene som følge af særlig nærhed.

85. Det er ufornuddent at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt denne opfattelse, der ikke har støtte i bestemmelsen ordlyd, er korrekt. Artikel 22, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 ville kun være tilsidesat, såfremt retterne i en anden *medlemsstat* som følge af beliggenheden havde kompetence i stedet for retterne i Republikken Cypern. Det ses ikke, hvilken medlemsstat dette skulle være. Uanset den folkeretlige situation kan Nordcypern i bedste fald sidestilles med et tredjeland. Da artikel 22, nr. 1, imidlertid ikke umiddelbart begrunder en enekompetence for retterne i et tredjeland, kan bestemmelsen end ikke ud fra denne forudsætning være tilsidesat.

86. I teorien er det ganske vist omtvistet, om artikel 22, nr. 1, har en refleksvirkning til fordel for tredjelande⁴⁶. Domstolen synes at afvise en sådan virkning. I Lugano-udtalelsen bemærkede den således, at enekompetencen for retterne på det sted i et tredjeland, hvor den faste ejendom er beliggende, kun udelukker, at der er værneting i henhold til

44 — Jf. vedrørende Bruxelleskonventionen dom af 14.12.1977, sag 73/77, Sanders, Sml. s. 2383, præmis 10 og 11, af 10.1.1990, sag C-115/88, Reichert og Kockler, Sml. I, s. 27, præmis 10, af 13.10.2005, sag C-73/04, Klein, Sml. I, s. 8667, præmis 16, af 18.5.2006, sag C-343/04, ČEZ, Sml. I, s. 4557, præmis 28. Jf. i samme retning tillige Jenard-rapporten om Bruxelleskonventionen, EFT 1979 C 59, s. 1, på s. 35.

45 — Jf. navnlig ČEZ-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 44, præmis 29.

46 — Jf. om tvisten Rauscher og Mankowski, *Europäisches Zivilprozessrecht*, 2. udg., München, 2006, Art. 22 Brüssel I-VO, punkt 26; Layton og Mercer, *European Civil Practice*, 2 udg., London, 2004, punkt 19.010.

forordningens artikel 2 ved sagsøgtes bopæl i en medlemsstat, for så vidt som den nye Luganokonvention indeholder en bestemmelse, som er sammenfaldende med artikel 22 i forordningen; i henhold til forordningen alene har det sit forblivende med hensyn til bopælsvæbning i Fællesskabet⁴⁷.

87. Det ville under alle omstændigheder være forkert at udvide en sådan refleksvirkning til også at omfatte artikel 35, stk. 1, i forordning nr. 44/2001. Det følger nemlig af det indbyrdes forhold mellem artikel 35, stk. 1 og stk. 3, at anerkendelse og fuldbyrdelse kun undtagelsesvis kan nægtes, fordi kompetencereglerne er tilsidesat. Anvendelsesområdet for artikel 35, stk. 1, må følgelig ikke udvides, idet man tillige accepterer, at anerkendelse er udelukket som følge af tilsidesættelse af kompetence for retter i tredjelande, der ikke er parter i Luganokonventionen.

88. For fuldstændighedens skyld bemærkes blot, hvilke konsekvenser det ville have, såfremt Nordcypern — i modsætning til den opfattelse, jeg her har givet udtryk for — skulle behandles på samme måde som et tredjeland. I så fald ville Republikken Cyperns retsinstanser i henhold til artikel 22, stk. 1, i forordning nr. 44/2001 ikke have enekompetence i tvister vedrørende et landområde, der er beliggende dér. De almindelige kompe-

tenceregler ville således skulle finde anvendelse. Spørgsmålet om, hvorvidt Nicosia distriktsret herefter faktisk var kompetent eller ej⁴⁸, ville ikke have betydning for anerkendelsen og fuldbyrdelsen af dens afgørelse ifølge forordningens artikel 35, stk. 3.

89. Det andet spørgsmål skal følgelig besvares med, at artikel 35, stk. 1, sammenholdt med artikel 22, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, ikke indebærer, at retterne i en medlemsstat har ret til at nægte at anerkende og fuldbyrde en dom, der er afsagt af retterne i en anden medlemsstat vedrørende et landområde, der er beliggende i sidstnævnte medlemsstat, hvorover regeringen i den pågældende medlemsstat ikke har nogen effektiv kontrol.

3. Det tredje præjudicielle spørgsmål

90. Det tredje præjudicielle spørgsmål vedrører fortolkningen af ordre public-undtagelsen i artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001. Den forelæggende ret spørger, om en afgørelse kan nægtes anerkendt og fuldbyrdet med henvisning til denne undta-

47 — Udtalelse 1/2003, nævnt ovenfor i fodnote 8, præmis 153.

48 — Sagsøgtes bopælsvæbning ville imidlertid kunne komme i betragtning i henhold til artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 44/2001. Hvorvidt ferieboligen i Lapta kan betragtes som yderligere bopæl foruden bopælen i Det Forenede Kongerige, skal i henhold til forordningens artikel 59, stk. 1, afgøres på grundlag af lex fori. Da bopælen er beliggende i Nordcypern, opstår der imidlertid en tilsvarende problemstilling som ved anvendelsen af artikel 22, nr. 1.

gelse, når afgørelsen i praksis ikke kan fuldbyrdes i domsstaten, da den vedrører et landområde beliggende i en del af denne stat, som statens regering ikke har nogen effektiv kontrol over.

91. Artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001 bestemmer, at en retsafgørelse ikke kan anerkendes, såfremt anerkendelsen åbenbart vil stride mod grundlæggende retsprincipper (ordre public) i den medlemsstat, som anmodningen rettes til.

92. I den principielle Krombach-dom⁴⁹ fastslog Domstolen, at Bruxelleskonventionens artikel 27 — der er forgænger for artikel 34 i forordning nr. 44/2001 — skal fortolkes strengt. Bestemmelsen indebærer nemlig en hindring for at realisere et af konventionens grundlæggende mål om at indføre en selvstændig og udtømmende ordning, der sikrer den frie bevægelighed af domme inden for Fællesskabet. Særligt kan ordre public-klausulen i Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 1, kun spille en rolle i undtagelsestilfælde⁵⁰.

93. På grundlag heraf konkluderede Domstolen følgende⁵¹:

»En anvendelse af klausulen om grundlæggende retsprincipper i konventionens artikel 27, nr. 1, kan kun komme på tale i tilfælde, hvor anerkendelse eller fuldbyrdelse af den retsafgørelse, der er truffet i en anden kontraherende stat, på helt uantagelig måde vil være i strid med retsordenen i den stat, begæringen rettes til, idet dette ville udgøre et indgreb i et grundlæggende princip. For at være i overensstemmelse med forbuddet mod efterprøvelse af den udenlandske retsafgørelses realitet, må det kræves, at indgrebet udgør en åbenbar overtrædelse af en retsregel, der anses for væsentlig i retsordenen i den stat, begæringen rettes til, eller af en rettighed, der er anerkendt som grundlæggende i den pågældende retsorden.«

94. Domstolen fastslog endelig, at de kontraherende stater som følge af forbeholdet i Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 1, ganske vist som udgangspunkt frit kan fastlægge, hvilke krav der i overensstemmelse med deres nationale opfattelse stilles ifølge deres grundlæggende retsprincipper, men at grænserne for begrebet må fastlægges ved en fortolkning af konventionen⁵². Det tilkommer således ikke Domstolen at fastlægge indholdet af en kontraherende stats grundlæggende retsprincipper, men det påhviler den dog at efterprøve de grænser, inden for hvilke en ret i en kontraherende stat kan anvende begrebet som begrundelse for ikke at anerkende en retsafgørelse, der er truffet af en ret i en anden kontraherende stat⁵³.

49 — Dom af 28.3.2000, sag C-7/98, Krombach, Sml. I, s. 1935, præmis 19-21. Jf. ligeledes dom af 11.5.2000, sag C-38/98, Renault, Sml. I, s. 2973, præmis 26.

50 — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 21, og Renault-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 26, med henvisning til dom af 4.2.1988, sag 145/88, Hoffmann, Sml. s. 645, præmis 21, og af 10.10.1996, sag C-78/95, Hendrikman og Feyen, Sml. I, s. 4943, præmis 23.

51 — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 37, og Renault-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 30.

52 — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 22, og Renault-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 27.

53 — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 23, og Renault-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 28.

95. I betragtning af disse konstateringer skal det undersøges, om den manglende faktiske eksigibilitet af en afgørelse i domsstaten kan betragtes som en åbenbar tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, som udelukker anerkendelse og fuldbyrdelse i en anden medlemsstat.

96. Som den græske regering og Kommissionen med rette har understreget, er allerede den omstændighed, at afgørelsen er eksigibel i domsstaten ifølge artikel 38, stk. 1, i forordning nr. 44/2001, en forudsætning for, at en ret i en anden medlemsstat træffer afgørelse om dens eksigibilitet. Virkningen af et dokument kan således ikke være mere omfattende i fuldbyrdsstaten end i domsstaten⁵⁴.

97. I Coursier-dommen⁵⁵ fortolkede domstolen den tilsvarende passus i Bruxelleskonventionens artikel 31 således, at udtrykket »eksigibel« udelukkende sigter til udenlandske retsafgørelses formelle eksigibilitet og ikke til betingelserne for, at disse afgørelser kan fuldbyrdes i domsstaten. Den formelle eksigibilitet er ikke til stede, såfremt afgørelsen er blevet appelleret eller fortsat kan appelleres, og afgørelsen ikke er blevet kendt foreløbigt eksigibel.

98. Det ville være i strid med formålet med forordning nr. 44/2001 om fri bevægelighed for retsafgørelser gennem en forenklet anerkendelse og fuldbyrdelse⁵⁶, såfremt afgørelsen om eksigibilitet afhænger af de faktiske forudsætninger for fuldbyrdelse af afgørelsen i domsstaten. Til forskel fra formel eksigibilitet kan det ikke uden videre godtgøres ved en attest ifølge forordningens artikel 54, om og under hvilke betingelser en afgørelse konkret er eksigibel i domsstaten. Endvidere kan faktiske hindringer for fuldbyrdelse ikke ændre dommens retsvirkning.

99. Den foreliggende sag illustrerer selv de mulige usikkerhedsmomenter, som faktisk eksigibilitet medfører. Ganske vist kan visse fordringer ikke i øjeblikket fuldbyrdes i Cypern, da Republikken Cypern ikke har suverænitet over den del, hvor det pågældende landområde er beliggende. Pengefordringerne kan derimod klart fuldbyrdes på den del af øen, som kontrolleres af Republikken Cypern, i det omfang ægteparret Orams har formue dér, f.eks. bankindeståender eller andre tilgodehavender.

100. Da spørgsmålet om den udenlandske afgørelses eksigibilitet i domsstaten som forudsætning for, at retterne i en anden

⁵⁴ — Jf. bemærkningerne i Jenard-rapporten, nævnt ovenfor i fodnote 44, s. 47 f.

⁵⁵ — Dom af 29.4.1999, sag C-267/97, Sml. I, s. 2543, præmis 29.

⁵⁶ — Jf. ovenfor i punkt 75.

medlemsstat træffer afgørelse om eksigibilitet, er reguleret udtømmende i forordningens artikel 38, stk. 1, kan samme betingelse ikke tillægges en anden betydning i forbindelse med ordre public-klausulen. Ud fra tilsvarende betragtninger udelukker artikel 35, stk. 3, andet punktum, i forordning nr. 44/2001 således også udtrykkeligt, at manglende kompetence, der ifølge artikel 35 ikke kan efterprøves, kan tillægges betydning som tilsidesættelse af grundlæggende retsprincipper ifølge artikel 34, stk. 1.

101. Kommissionen, og i tilslutning hertil også ægtefællerne Orams, har endelig rejst spørgsmål om, hvorvidt der ikke kan rejses en anden ordre public-indsigelse mod fuldbyrdelsen. Efter deres opfattelse kan anerkendelse og fuldbyrdelse af Nicosia distriktsrets afgørelse være i strid med »international ordre public«, idet den undergraver det internationale samfunds bestræbelser på en løsning af Cypren-spørgsmålet.

102. Hertil bemærkes for det første, at den forelæggende ret ikke selv har henvist til en sådan begrundelse for afvisning af anerkendelse og fuldbyrdelse i Det Forenede Kongerige. Principielt er Domstolen bundet af genstanden for den præjudicielle anmodning, således som denne er fastlagt af den forelæggende ret i forelæggelseskendelsen. Det

tilkommer normalt ikke sagens parter at forelægge Domstolen yderligere spørgsmål⁵⁷.

103. Dette gælder særligt ved fortolkningen af begrebet grundlæggende retsprincipper i artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, da det tilkommer medlemsstaterne at fastlægge, hvilke krav der i overensstemmelse med deres nationale opfattelse stilles ifølge deres grundlæggende retsprincipper⁵⁸. Hertil kommer, at Det Forenede Kongeriges regering ikke er indtrådt i den foreliggende sag. Domstolen savner således troværdige oplysninger om, hvorvidt de begrundelser, som Kommissionen har anført, skal betragtes som grundlæggende retsprincipper i denne medlemsstat.

104. Kommissionen henviser imidlertid udtrykkeligt til *international* ordre public. Den medgiver ganske vist, at artikel 34, nr. 1, alene refererer til grundlæggende retsprincipper i den *medlemsstat*, hvor afgørelsen skal anerkendes. Efter Kommissionens opfattelse er der imidlertid intet til hinder for, at internationale ordre public-hensyn samtidig kan betragtes som en del af de grundlæggende retsprincipper i national ret.

57 — Dom af 9.12.1965, sag 44/65, Singer, Sml. 1965-1968, s. 137, på s. 139, org.ref.: Rec. s. 1191, på s. 1198, af 17.9.1998, sag C-412/96, Kainuun Liikenne og Pohjolan Liikenne, Sml. I, s. 5141, præmis 23, af 12.8.2008, sag C-296/08 PPU, Santesteban Goicoechea, Sml. I, s. 6307, præmis 46, og af 9.10.2008, sag C-404/07, Katz, Sml. I, s. 7607, præmis 37.

58 — Jf. ovenfor i punkt 94 samt de i fodnote 52 anførte henvisninger.

105. For det tilfælde, at Domstolen måtte finde det opportunt at behandle denne betragtning, uanset at den ikke er genstand for den præjudicielle anmodning, er min stilling hertil følgende.

106. I Krombach-dommen antog Domstolen, at det var dens opgave at efterprøve de grænser, inden for hvilke en ret i en kontraherende stat i Bruxelleskonventionen kan anvende begrebet ordre public som begrundelse for ikke at anerkende en retsafgørelse, der er truffet af en ret i en anden kontraherende stat⁵⁹. Da de grundlæggende frihedsrettigheder, således som de har fundet udtryk i EMRK, hører til de almindelige retsgrundsætninger, konkluderede den, at en udenlandsk dom, der er blevet til under åbenbar tilsidesættelse af grundlæggende rettigheder, kan nægtes anerkendt⁶⁰.

107. Domstolen har således for så vidt faktisk etableret en forbindelse mellem grundlæggende rettigheder, der nyder beskyttelse gennem EMRK på internationalt plan, og national ordre public. Nægtelse af at anerkende en udenlandsk dom er herefter i hvert fald i overensstemmelse med artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, såfremt kravene i den nationale ordre public afhjælper en åbenbar tilsidesættelse af grundrettighederne i EMRK.

⁵⁹ — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 23.

⁶⁰ — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 25-27 og 38-40.

108. Det er endnu ikke endeligt afklaret, hvorvidt retterne ikke alene kan, men endog skal afvise at fuldbyrde en udenlandsk dom, der åbenbart indebærer en tilsidesættelse af Fællesskabets grundrettigheder. Herfor taler, at nationale retsinstanser ifølge fast retspraksis er bundet af grundrettighederne, når de behandler et sagsforhold, der falder inden for fællesskabsrettens anvendelsesområde⁶¹.

109. I den foreliggende sag har Kommissionen imidlertid ikke gjort gældende, at den dom, der begæres fuldbyrdet, indebærer en tilsidesættelse af grundrettigheder. Den angår derimod i højere grad de krav, der i international politik stilles med hensyn til Cyperns spørgsmålet. Karakteren af disse krav er i et vist omfang blevet retligt bindende, i det omfang de indgår i resolutioner vedtaget af FN's Sikkerhedsråd⁶². Dette gælder eksempelvis staternes pligt til at undlade enhver foranstaltning, der skærper Cypernkonflikten.

110. Sikring af freden og genopretning af Cyperns territoriale integritet er utvivlsomt ædle motiver. Om man i Krombachdommens forstand kan betragte dem som

⁶¹ — Jf. dom af 25.11.1986, forenede sager 201/85 og 202/85, Klensch m.fl., Sml. s. 3477, præmis 8-10, af 13.7.1989, sag 5/88, Wachauf, Sml. s. 2609, præmis 19, af 18.6.1991, sag C-260/89, ERT, Sml. I, s. 2925, præmis 42 ff., af 12.6.2003, sag C-112/00, Schmidberger, Sml. I, s. 5659, præmis 75, og af 11.6.2006, sag C-13/05, Chacón Navas, Sml. I, s. 6467, præmis 56. Jf. i samme retning bl.a. E. Jayme og C. Kohler, *Europäisches Kollisionsrecht 2000: Interlokales Privatrecht oder universelles Gemeinschaftsrecht?*, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts — IPRax*, 2000, s. 454, på s. 460.

⁶² — Jf. ovenfor i punkt 45 og de i fodnote 16 nævnte henvisninger samt mit forslag til afgørelse af d.d. i sag C-349/07, Gambazzi, punkt 43, verserer for retten.

»en retsregel, der anses for væsentlig i retsordenen i den stat, begæringen rettes til, eller [...] en rettighed, der er anerkendt som grundlæggende i den pågældende retsorden«, er imidlertid højst tvivlsomt⁶³.

4. Det fjerde præjudicielle spørgsmål

111. Som allerede nævnt er kravene og appellerne i Sikkerhedsrådets Cypern-resolutioner imidlertid alt for generelle til, at der deraf kan udledes en konkret forpligtelse til ikke at anerkende en dom afsagt af en ret i Republikken Cypern vedrørende ejendomsret til et landområde i Nordcypern. Bortset herfra er det slet ikke klart, om en anerkendelse af dommen i den foreliggende kontekst er til gavn eller til skade for løsningen af Cypern-spørgsmålet, og om den ikke sågar er nødvendig for at beskytte Meletis Apostolides' grundlæggende rettigheder⁶⁴.

113. Med det fjerde spørgsmål ønskes det afklaret, om anerkendelse af en udeblivelsesdom i henhold til artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 kan nægtes som følge af uregelmæssigheder i forbindelse med forkyndelsen af det indledende proceskrift, når dommen er blevet efterprøvet under en appelsag, som sagsøgte har iværksat.

114. I henhold til artikel 34, nr. 2, kan en retsafgørelse ikke anerkendes, såfremt det indledende processkrift i sagen ikke er blevet forkyndt for den udeblevne sagsøgte i så god tid og på en sådan måde, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen. Ifølge bestemmelsen kan sådanne forkyndelsesmangler imidlertid ikke gøres gældende, såfremt sagsøgte har undladt at tage skridt til at anfægte retsafgørelsen, selv om han havde mulighed for at gøre det.

112. Det tredje præjudicielle spørgsmål skal følgelig besvares med, at en ret i en medlemsstat ikke kan nægte at anerkende og fuldbyrde en afgørelse med henvisning til ordre public-undtagelsen i artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, fordi afgørelsen i domsstaten ganske vist formelt er eksigibel, men ikke kan fuldbyrdes dér af faktiske grunde.

115. Ægtefællerne Orams har i den foreliggende sag faktisk anfægtet udeblivelsesdommen ved Nicosia distriktsret. Efter en fuldstændig og retfærdig retsforhandling blev appellen ikke taget til følge, idet de ikke havde gjort anbringender gældende, der rejste tvivl om kravet (arguable defence). De har til trods derfor henvist til en række omstændigheder i forbindelse med forkyndelsen af stævningen,

63 — Krombach-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 37, og Renault-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 49, præmis 30.

64 — Jf. ovenfor i punkt 45 og 49-52.

som havde vanskeliggjort en rettidig varetagelse af deres interesser, og har i denne forbindelse henvist til retspraksis vedrørende Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 2⁶⁵.

116. I ASML-dommen henviste Domstolen imidlertid til forskellene mellem artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 og Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 2. Ifølge Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 2, kan retsafgørelser ikke anerkendes, »såfremt det indledende processkrift i sagen [...] ikke forskriftsmæssigt er blevet forkyndt eller meddelt den udeblevne sagsøgte i så god tid, at han har kunnet varetage sine interesser under sagen«⁶⁶.

117. Derimod er forskriftsmæssig forkyndelse af det indledende processkrift ikke nødvendigvis et krav ifølge artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001⁶⁷. Afgørende er derimod en effektiv overholdelse af retten til forsvar. Såfremt den udeblevne sagsøgte ikke har anfægtet retsafgørelsen, uanset at han havde mulighed for at gøre det, opstiller artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 en formodning for, at varetagelsen af hans interesser til trods for forkyndelsesmanglerne er blevet tilgodeset.

118. Den citerede retspraksis vedrørende Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 2, kan følgelig ikke anvendes analogt på artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001⁶⁸.

119. Den nye affattelse af bestemmelsen tager i højere grad hensyn til formålet om at lette den frie bevægelighed for retsafgørelser, uden at dette sker på bekostning af retten til forsvar, der ifølge fast retspraksis hører til de grundlæggende rettigheder, som Domstolen skal beskytte⁶⁹.

120. I den foreliggende sag var der mulighed for at anfægte den af Nicosia distriktsret afsagte udeblivelsesdom, og ægtefællerne Orams benyttede denne mulighed. I dette tilfælde følger det af artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001, at anerkendelse og fuldbyrdelse så meget desto mindre kan nægtes under henvisning til uregelmæssigheder ved stævningens forkyndelse.

121. Dette gælder i hvert fald, såfremt retten til forsvar ikke som følge af særlige omstændigheder, f.eks. appelsagens form, trods alt er blevet tilsidesat. Hovedsagen giver ikke anledning til at antage dette. Ifølge den forelæg-

65 — Dom af 3.7.1990, sag C-305/88, Lancray, Sml. I, s. 2725, præmis 23, af 12.11.1992, sag C-123/91, Minalmet, Sml. I, s. 5661, præmis 21, dommen i sagen Hendrikman og Feyen, nævnt ovenfor i fodnote 50, præmis 18, og dom af 16.2.2006, sag C-3/05, Verdoliva, Sml. I, s. 1579, præmis 29.

66 — Nævnt ovenfor i fodnote 39, præmis 19 ff.

67 — ASML-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 39, præmis 20.

68 — Efter generaladvokat Légers opfattelse fremgår det af forordning nr. 44/2001's tilblivelseshistorie, at den nye affattelse bevidst søger at undgå følgerne af den nævnte retspraksis vedrørende Bruxelleskonventionens artikel 27, nr. 2, jf. forslag til afgørelse af 28.9.2006 i ASML-sagen, nævnt ovenfor i fodnote 39, punkt 51 ff.

69 — Jf. ASML-dommen, nævnt ovenfor i fodnote 39, præmis 23 ff.

gende rets konstateringer kunne ægtefællerne Orams under en fuldstændig og retfærdig retsforhandling gøre deres anbringender gældende. Der var sågar endvidere mulighed for at anfægte appelafgørelsen til Republikken Cyperns højesteret, hvilket ægtefællerne Orams gjorde — men uden at få medhold.

122. Heller ikke den omstændighed, at ophævelse af udeblivelsesdommen ifølge cypriotisk ret kræver, at sagsøgte skal gøre anbringender gældende, der rejser tvivl om det fremsatte krav, har så vidt ses krænket ægtefællerne Orams ret til forsvar i væsentlig grad. Den omstændighed, at de ikke kunne overbevise de cypriotiske retter om deres retsopfattelse vedrørende sagens realitet, er irrelevant i forbindelse med anerkendelses- og fuldbyrdesproceduren i henhold til forordningens artikel 36 og artikel 45, stk. 2.

123. Det fjerde spørgsmål skal følgelig besvares med, at artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at anerkendelse og fuldbyrdelse af en udeblivelsesdom ikke kan nægtes med henvisning til uregelmæssigheder i forbindelse med forkyndelsen af det indledende processkrift, når sagsøgte, der indledningsvis er udeblevet, har kunnet anfægte udeblivelsesdommen, retterne i domsstaten derefter under en fuldstændig og retfærdig retsforhandling har efterprøvet afgørelsen, og der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgte ret til forsvar under sagen er blevet tilsidesat.

5. Det femte præjudicielle spørgsmål

124. Henset til besvarelsen af det fjerde spørgsmål, er det ufornuddent at besvare det femte spørgsmål.

V — Forslag til afgørelse

125. På baggrund af de anførte betragtninger foreslår jeg, at de af Court of Appeal forelagte spørgsmål besvares således:

- »1) Den i henhold til artikel 1, stk. 1, i protokol nr. 10 til tiltrædelsesakten af 2003 fastsatte suspension af EU-retten i de områder af Republikken Cypern, som

Cyperns regering ikke har nogen effektiv kontrol over, udelukker ikke, at en ret i en anden medlemsstat i medfør af forordning nr. 44/2001 anerkender og fuldbyrder en afgørelse truffet af en ret i Republikken Cypern i relation til et område, der ikke kontrolleres af dennes regering.

- 2) Artikel 35, stk. 1, sammenholdt med artikel 22, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, indebærer ikke, at retterne i en medlemsstat har ret til at nægte at anerkende og fuldbyrde en dom, der er afsagt af retterne i en anden medlemsstat vedrørende et landområde, der er beliggende i sidstnævnte medlemsstat, hvorover regeringen i den pågældende medlemsstat ikke har nogen effektiv kontrol.

- 3) En ret i en medlemsstat kan ikke nægte at anerkende og fuldbyrde en afgørelse med henvisning til ordre public-undtagelsen i artikel 34, nr. 1, i forordning nr. 44/2001, fordi afgørelsen i domsstaten ganske vist formelt er eksigibel, men ikke kan fuldbyrdes dér af faktiske grunde.

- 4) Artikel 34, nr. 2, i forordning nr. 44/2001 skal fortolkes således, at anerkendelse og fuldbyrdelse af en udeblivelsesdom ikke kan nægtes med henvisning til uregelmæssigheder i forbindelse med forkyndelsen af det indledende processkrift, når sagsøgte, der indledningsvis er udeblevet, har kunnet anfægte udeblivelsesdommen, retterne i domsstaten derefter under en fuldstændig og retfærdig retsforhandling har efterprøvet afgørelsen, og der ikke er grundlag for at antage, at sagsøgtes ret til forsvar under sagen er blevet tilsidesat.«